

Bidrag
til den danske Bygningshistorie
af Archiv-Documenter og andre Kilder,

ved
G. F. Læssø.

I.
Frederiksborg Slot.

Første Afdeling.

Der kan vist nok ikke være Tvivl om, at Frederiksborg Slot blandt alle de Bygninger, Kong Christian den 4de har ladet opføre, maa indtage den første Plads. Udstyret med en Rigdom og en Pragt, hvis Ege Datiden neppe kiendte, har det giennem en Række af næsten halvtredie Hundrede Aar stedsse tilbraget sig Alles Beundring, ikke mindre ved den eiendommelige arkitektoniske Charakter, som dette Slot besidder, end ved dets udmærket solide og varige Bygningsmaade. Skøndt det derfor allerede fra en Tid, der ligger Slottets Fuldførelse temmelig nær ¹⁾, har været Gienstand baade for Beskrivelser, Aftegninger og Manges tilfældige Omtale, saa have dog alle paalidelige Underretninger om dets Opførelse hidtil i den Grad manglet, at det ikke har været mueligt med Bestemthed at kunne

¹⁾ 1646 udkom Slotsforvalteren Joh. Ad. Bergs „Beschreibung des weitberühmten königl. Hauses Friederichsburg“ o. s. v. med en Perspectiv-Tegning af Slottet, der er gjentaget i Refens Atlas.

vide Noget, enten om Aaret hvori Bygningen er begyndt, eller om Bygmesteren, der har forestaaet dette Arbejde; og ligesaa lidt, hvad der naturligviis ligger endeel længere borte, om de Bekostninger, det har medført. De ofte forgieves foretagne Efterfølgelser om oplysende Actstykker have altid maattet ende ved Formodningen om at saadanne, maaskee tilintetgjorte ved Christiansberg Slots Brand, ikke mere eksisterede; og de af Christian den 4de i hans Skriv-Galendere (som dog først begynde med 1607) anførte forte, og just derfor temmelig ubestemte Noticer, vare saaledes næsten den eneste Kilde, hvorfra de saa uviste Efterretninger, man har om dette Slots Bygning, ere hentede. At derfor Alt, hvad der i saa Henseende kan tiene til at forøge eller berigtige vore Kundskaber, ikke vil være uden historisk Interesse, tør mueligen forudsættes, og dette saaledes indeholde en Grund for Offentliggjørelsen af efterfølgende hidtil ukjendte Bidrag til Frederiksborg Slots Bygningshistorie; hvorved vi deels ville bringe det Tidrum, i hvilket Slottet er opført, meget nær til fuldkommen Bished; deels begrunde en ny og rigtigere Forestilling om dette store Værks hele Udførelse, om de Mestere, der have deeltaget deri, og om Bygherren, som den, fra hvis Ideer og Planer Slotsbygningen uden Tvivl kan siges, egentligen at være udgaaet, og under hvis umiddelbare Overtilsyn den udførtes; deels endeligen meddele enkelte, som vi troe, ikke umærkelige Bidrag til historisk Kundskab om Architecturens Tilstand i Danmark under den Konge, der uden Tvivl mere og mere vil vinde et høist udmærket Navn i den danske og nordiske Bygnings- og Konsthistorie.

Som bekiendt har en ældre Kongeborg, benævnet efter Frederik den Anden og beliggende paa samme Sted, været Anledningen til det nuværende Slots Bygning, og givet det sit Navn. Hvad

vi imidlertid vide om det ældre Frederiksborg, er meget ubetydeligt, og indskrænker sig næsten ene til det Mageskifte, hvorved Skovkloster 1560 bortbyttedes for Hillerødsholm. Om derimod denne Herluf Trolles Borg ganske er bleven nedbrudt, for at give Plads for et nyt kongeligt Slot, eller den, ved nogen Om- og Tilbygning har kunnet svare til Frederik den Andens Ønsker, lader sig vist nok neppe afgjøre; endskiøndt Slotstets, især fra 1570 til 1600, oftere omtalte Bygfærdighed, og de Reparationer, der allerede i bemeldte Tidsrum have været nødvendige, synes stærkt at tale for den sidste Mening. De tvende Taarne, der bære Frederik den Andens Symbolum og Varskallet 1562, mueligen ogsaa de to Vænger i den forreste Slotsgaard, kunne saaledes ogsaa, just fordi de, som udgjørende den tilbyggede, kun 40 Aar gamle Deel af Slottet, Intet fællede, være blevene staaende, da Christian den Fjerde i Aaret 1602 lod det øvrige nedbryde.

Svovledes det nu end forholder sig hermed, beviser dog et Document fra 1599 (hvilket, ligesom de følgende, her afstrykkes heelt, fordi Indholdet oplyser en Mængde specielle Omstændigheder, den Tids Bygningsvæsen vedkommende) nemlig en Accord med Bygmesteren Jørgen von Friberg (ogsaa Friberg, Freiborgh) om Opførelsen af flere betydelige Bygninger (hvilke formodentligen, fordi de ikke lode sig forene med Planen for det saa Aar efter opførte Slot, siden maae være nedrevne eller ombyggede), at der endnu henimod Aarhundredets Slutning neppe har været nogen Tanke om et nyt Frederiksborg.

1. Wii Christian etc. Gior Alle witterlig, Att wii nu naadigst haffue bestillet och ahntagitt thenne breffuißer Jørgen vonn Friberg, Borger och Indwoner udi wor Kiepstad Slangerup, for en Bygmester paa nogenn wore forhaffuinde Bygning her paa wortt Slott Friderichsborg, effther som thett hannom er befallitt och ahngiffuitt, Som efftherfølger: Først skall hand bygge

och opseete ett lösthus aff grund, Ett halff Hundred Allen lang och femtthen Allen bred inden muren, och med thuenne Huellinger, thennd enne öffuer thend Anden och med Piller, mitt wdi, och en windell Thrappe mitt op i samme hus. Thernest Ett andit hus, som skall werre en Stald, Som skall werre tho Hundred fyrge-
thiuffue och fire Allenn wdi lengden och Elleffue Allen bred In-
den muren, och en liden windell Thrappe op i samme hus, och
ett lidett Korfhus op thill for^{re} hus thill wore Suenne Kammer,
och bagh op thill Samme hus en Smedde. Thißligste eet anditt
hus sammesteds thill en Beriderstald, thredue Allen wdi lengden
och femtthen Allenn bred inden muren; noch fra Samme Berider
stald och thill thend lange Stald, en mur og en Portt ther paa;
noch en mur fra thend lange stald och thill thett Anditt hus, med
en portt ther paa: Huilken for^{re} Bøgning for^{re} Jørgen von fri-
berg haffter wnderdannigst løffuett at wille opbygge och forserdige
paa hans Egen Kost och thering ¹⁾, baade med grundwold att græffue
och ligge, Thißligste med muremester, Kalkflar och Plitzkale att
holde. Dog skall hannom wden besuering thill guode Nede for-
skaffis Kalk, Steen, thømmer och Allt huis ther thill hører, och
for Saadan hans wmag Haffwe wii naadigst bewillgett att wille lade
giffue hannom halffthridie thußind gamle daller, Huilke
och hannom aff wortt Renthe Kammer skall giffuis och forneiges,
Thißligste fri wnderholding thill mad och Øll paa Sig Sielff
eblandd worre egitt folck wdi borgestuen her paa Slottid, Samme-
ledis skall for^{re} Jørgen Bonn Friberg nu medt thet forste paa
hanns egen omkostning lade affbryde thend lange Stald, och the
Andre smaa huße ther omkreng staaendis, for Huilken hanns wmag
wii naadigst haffue bewilgett Att willde lade giffue hannom Ett
halff hundred gamle daller, Som hannom i lige maade aff wor

¹⁾ Herved forstaaes formodentlig: for hans Sønne og Høft; om han
selv, s. nedenfor.

Stentbekammer skall giffuis, och fornuigis, och hannd offuer for^{ne} Lon aldielis inthett widere skall haffue hof og att fordre, och skall Hand for^{ne} bygning sig Saaledis (lade) were befallitt att thett thiill gausns bliffuer byggett och ferdiggjort, effther som hand wiill wiide att andsuare, Thi Bede wiil och blude etc.

Actum Frederichsborgh thend 31 Januarii Ao. 99.¹⁾

En under 12 Martis 1600 udstedt Bestilling for Steenhuggeren Jacob Muus, „att skulle hugge nogen Kampestien thill woris forhaffuende Bygningis behof wid wore Slotte Kiöpenhafn og Friderichsborgh“²⁾ giver vel ved den betingede Betaling, (den er ansat til 1 Mark for Allen og desuden for hvert 100 Allen 1½ Tde. Malt, 9 Skiepper Meel og 1 Otting Smør) samt ved Ordren til Lehnsmændene, overalt hver Jac. Muus og hans Folk maatte arbeide, at forskaffe dem frit Huusly, Senge og Brændsel, Formodning om Fornødenheden af et stort Antal hugne Kampesteen, og folgeligen ogsaa om større Bygningis-Foretagender. Det er imidlertid ikke afgjort, om dette Steenhugger-Arbeide har staaet i nogen Forbindelse med Planen til det nuværende Frederiksborg; i det mindste siges derom endnu intet udtrykkeligt. Det er først i det følgende Aar, 1601, at vi finde et afgjørende Beviis for Beslutningen om det nye Slots Bygning, idet der under 30te August er afgaaet Befaling til Lehnsmanden Mogens Ulfeldt om at lade alle Inventariisager paa Frederiksborg glemme, da Slottet var bestemt til Nedbrydning³⁾.

At der ogsaa paa samme Tid er begyndt paa at samle Materialier til den nye Bygning, erfares af en Skrivelse til

¹⁾ Sjællandske Register, i det kgl. danske Cancellie-Archiv. Nr. 14. p. 199.

²⁾ Sjællandske Register.

³⁾ Sjællandske Tegninger i det danske Cancellie-Archiv.

Tolderne i Helsingør, dat. 29 Oct. 1601, hvorved de beordres at betale Claus Rukopff endeel Muursteen, han har leveret til Frederiksborg, ligesom og af en under 23 Nov. udgaaet Tilsigelse til Bønderne om sammesteds hen at føre Kalk fra Sundby Færge¹⁾.

Egeledes findes allerede i dette Aar efterfølgende toende Accorder, det nye Slot vedkommende, at være afsluttede. Den første, som desuden er mærkelig ved at vise den Tids Priser paa endeel specielt Arbejde, er sluttet med Kleinsmeden Gotthardt Mannde (Mhanne), der fra 16 Dec. 1598 var i Kongens Tjeneste, som Smed ved Kronborg. I begge Documenter anvises allerede Betalingen af Øresunds Told.

2. Wii Christian etc. Givre alle witterligt, At efftersom wii nu hafue ladet handle med Dß Eßll. Gotthardt Mannde, Kleinsmed, boendis vdi wor Riobstad Helsingør At skulle forferdige allehande kleinsmedz Arbeid som behouf giøris thill thennd nye Bygning, som skall begondis och forethagis her paa wort Slot Frederichsborg: Saa hand samme Arbeid skall giøre och forferdige aff hans eget Jern och Kull och paa hans egen omkostning, baade med Suenne-Værn och i Andre maade, Och for huer slags Arbeid wille Wii lade bethalle och fornoige hannom som effterfølger. Dör-Beslag thill gemmacker som the ehre paa wort Slot Krontenborg, och beslagen med flammehengselt och hager forfinnedt, Och en laas therthill med Riigelt och Fald poliret, therfor wille wii lade gifue hannom for huer slags halfemte Daller. For en Dör-beslag thill en gemack, med en par Henge och hager och en dobbelt Laas sambt aldt hilbeholding, derfore schall gifuis hannom fire Daller; Noch for en Dör at besla med Henge och hager och en laas med Riigelt och Fald, som ikke ehr poliret, derfor skal gifuis hannom fire Daller.

Huad belangende ehr thend ringeste dörriß beslag med flette

¹⁾ Begge i Siøllandske Tegnelser.

Laas, hengslell och hager beslaget, derfore schall gifuis thou daller (og) Enn Ordt. For huer beslagning thill store huellingsdorre och store Kelderdorre, som ehr ensliige Dorre, huer beslagenn med en paar lange Henge och hager, och en dobbelt Laas, sambt alld thils behoringe, therfore skal gifuis hannom halfemtbe Daller. Huad belangende er større Porther som blifuer gjort af Sommermennene vdi Plannkuerck, Som blifuer beslagen med en paar store Henge och hager igiennom Stolper, och Rinnges och Split derfore, och Enn dobbelt Laas paa samme port, derfore schall gifuis hannom Ser Daller. For huer gammell Laas at affbryde som er dubbelt, och at giøre enn ny dubbelt Ingericht, och ny Nøggell derthill effter den nye hofuitnøggell, och Laaßen at forbedre, och sambt alld thilbehoringe och paaflagne igien, derfore half Ann denn Daller. For huer gammell Laas med Nøggell og Fald, derthill at giøre enn nye ensegtig Ingerichte och en nøggell effter hofuit nøggellenn, och laaßen igien flid och forbedritt och paaflagen, samt alld thils behoringe, derfore 3 ordh daller. For huer Windues Bogen beslag, som the ther ehre beslagne paa Kronneburg, med Winkellhager, hørne bonde, Ringe sneller och ahsflagenn, Enn halff Daller. Men huad Windues Jernn ehr belangende, thennom wille (wii) sielf paa Hammermøllen lade bestille. For huert støcke af de Jern, som Smedickern bruger thill at giøre Tæcken fast med vnder Lofften, halff tredie schilling Lybsk. For huert støcke af de Hager, som Smedicker bruger vdi Pannell Werck, En halff skilling danske. For huer Muurhager thill Winduer at fæste Karmenn dermed, En schilling Lybsk. Huad Enslig Laas er belangende, med Nøggell och Fald polliret, for støcket thre Daller. For huer dubbelt Laas thre Daller. For huer Laas med Nøggell och Fald, som icke er polliret, halff tredie Daller. For huer flett Laas halfanden Daller. For huer enslig nøggell Enn Ordt. For huer hofuitnøggell een Daller. Och (for) huiß aff for^{re} Arbeid hand i (saa) maade giører og forserdiger, schall hannom effter for^{re} Affthingning aff Toldboden vdi Bor

Kiøbstad Helsingør hans Bethalling gifuis och fornøigis. Vendis och biudendis etc.

Frederichsburgi 28 Octobris Anno 1601 ¹⁾.

Marfagen til, at der allerede 1601 blev contraheret om Kleinsmed-Arbeidet, skøndt dette dog først længere hen behøvedes, maa uden Tvivl søges deri, at der fra bemeldte Rannde var indkommet et Andragende om at erholde denne Leverage.

Den anden Accord med Casper Bougaard (Casper Bougaardt, Bougartt, Bogardt), som fra 1ste Aug. 1595 var ansat som Steenhugger ved Kronborg, maatte derimod itide afflutes; thi foruden Slottets hele Fundament, der bestaaer af hugne Kampesteen, var meget andet Steenhugger-Arbejde tidligen fornødent.

Accorden er dateret Roschildia: 16 Decembris 1601 og lyder saaledes ²⁾:

3. Wii Christian etc. Giøre alle witterligt At efftersom wii nu hafue ahntaget och bestillet denne Brefuißer Casper Bougaard, Steenhugger, boendis vdi wor Kiøbstad Helsingør, At schulle hugge och forarbeide huis Steenhugger Arbeid som schall giøris och forarbeides paa thend nye bygning, som paa wort Slott Frederichsborg skall begyndes och forethagis, Wdi saa maader som effther følger. At hand sielf skall holde Steenhugger Suenne paa hans egen omkostning, thill ald huis Steenhugger Arbeid som sig land thildrage och skal giøris paa forre bygningh, dog huis Steen som therthill will fornøden giøris, wille Wii sielf lade forskaffe, Och skall hand samme Arbeid med flid lade sig vere ahnliggende, at thed blifuer thill gafns giørt och forferdiget effter den Muster och Affrißning som therpaa giørt er.

¹⁾ Stæll. Reg. Nr. 14 pag. 346 b.

²⁾ Stællandske Register Nr. 14 pag. 350.

For saadan hans Arbeid och Bmage hafue Wii naadigst bevilget att wille lade gifue hannom halff tholffte thugind daller, huilche och hannom aff Toldbodenn vdi Wor Riichstad Helsingør skall gifuis och forneigis naar samme Arbeid er fuldferdiget. Dog wille Wii effther handen lade gifue och forneige hannom af for^m Summa huiis hand midler thiid land hafue fornøden. Samme ledis skall hand althiid, midlerthiid samme Arbeid paastaar, aff wore Lensmend paa Wore Slotte Kronneborg och Frederichsborg med Wogen besordris baade thill huiis hand (hanns?) ¹⁾ Arbeid, saauell som thill sig sielff och hanns folch naar behouf gioris. Bedendis och biudendis etc.

Imidlertid blev der dog ikke begyndt paa det nye Slot førend næste Aar 1602, i hvis første Maaned man finder, at Nedbrydelsen af det ældre Frederiksborg, som det Arbeide, der ogsaa først var nødvendigt, er bleven overdraget Jørgen von Friberg.

4. Wii Christian etc. Givre Alle witterligt, att wii Naadigst hafue handlit och forthinget med Dñ Elstel. Jørgen Bygmester²⁾, for wort Slott frederichsborg att skulle afbryde i saa maade, Att wii for thed store Steenhuus, som stander paa wolden³⁾ med Blye at afbryde, Murueret och thømmerueret at nederbryde, med alle the huise som omkring samme Steenhuus begreben ere, Saa och Stene igienn at rensse, at the till wor forethagen bøgning igien land uere thienlige, hafue Naadigst bevilget hannem paa sin egen omkostning och therring, Saa och thill

¹⁾ Meningen er ikke tydelig, eller noget er urigtigt skrevet i Registranten.

²⁾ At han ellers ogsaa var bekendt under denne Benævnelse, sees af den Indskrift i Slangerup Kirke, som melder at „Jørgen Bøgmester“ 1606 var een af Slangerups Kirkeværger. (Nasbech Frederiksborg Slots Beskrivelse. S. 52.) Ogsaa „Jørgen Muurmester.“ jvf. S. 575. 580.

³⁾ „Wolden“ = Boldstedet, Bygningens forhøiede Grund.

løen at wille lade gifue hannem fire hundred Daller. I liige maade for the huus (som) begendis fra Hypotheeket, Kierken, Saa och med thedt huus thill fadburstue, med Blye och Kobber at affbryde, Sommeruerck, Muruerck at nederbryde och Stene at lade rense, At the igien land brugis, haffuer wii och Naadigst thill Arbejds løhn og folckeløhn paa hans egen omkostning beuilget hannem for samme hans Bmage at giffue threi hundred Daller. Sammeledis for thend Sted fra Kjøkkenedt og thill Sølsflammer sit med Bly (at) affbryde, Sommeruerck och Muruerck att nederbryde, Saa och Stene at rense at the igien brugis land, haffuer wii och Naadigst beuilget at lade giffue hannem, till Arbejds løhn och folckeløhn paa hans egen omkostning, threi hundred Daller. Digligeste for thend Steedt fra Schriffuerstuen och neder thill fougdenns Kammers, medt Blye, Sommeruerck, Muruerck att affbryde, Saa och Stene igienn at rense at the forbrugis land, haffue wii och Naadigst beuilget at giffue hannem thill Arbejds løhn och folckeløhn paa sinn Egen omkostning, to hundred Daller. Sammeledis for thend Steedt, fra Slotsherrens Kammers ned thill thend nederste port, och med skoelen, hafue wii och Naadigst beuilget hannom for Blye, Steffuersten, thommeruerck, og Muruerck at neder bryde, och affbryde, Saa och Stenene igien at rense at the igien forbrugis land, med huis Andet som twid samme pladz er begrebet neder at brydis, At wille lade gifue hannom till Arbejds løhn og folckeløhn paa sin egen omkostning thou hundred Daller. Och hafuer wii Naadigst beuilget for^{ne} Tørgen Bygmester strax efterhanden for^{ne} pendinge at skulle erleggis, efftersom hand effter giort forthingning in specie nederbrydendis worder, som forsk^{uit} staar. Bedendis och biudendis etc.

Actum Frederichsburg theend 15 Januarii Anno 1602 ¹⁾.

¹⁾ Siællandske Register. Nr. 14. pag. 353. b.

Dette Document nævner, som det synes, næsten alle de Bygninger, hvoraf det ældre Frederiksborg har bestaaet, med nogen Antydning af Beliggenheden; men da det ingen videre Oplysninger giver om deres Væbskaffenhed, bidrager det kun lidt til at forøge de høist ubetydelige Efterretninger, vi have om dette Frederik den Andens Slot. At „Skolen“ omtales blandt de til Nedbrydning bestemte Huse, kan dog maaskee hæve den Tvivl, der hidtil har været i Henseende til om den af Frederik den Anden 1568 stiftede lærde Skole hørte med til Slottets Bygninger, eller laae udenfor samme ¹⁾.

Allerede strax i Foraaret samme Aar, den 2den Mai, finde vi dernæst en Contract oprettet med Bygmesteren Jørgen von Friberg om Opførelsen af det nye Frederiksborgs Hovedbygning, eller det egentlige Slot, der, som bekendt, bestaaer af een Hovedfløi og tvende Sidesfløie. Skiondt disse Bygninger vel ikke udtrykkelig er navngivne, fremgaaer det dog af alle de følgende Accorder, som og af Betalings-Summens Størrelse, at det maa være bemeldte tre Fløie, her omhandles.

5. Wij Christian etc. Givre alle witterligt At efftersom wij haffue ahntaget och bestillett thenne Brefsuiger Dñ Gskel. M. Jørgenn Murremester, att skulle af Grunden opmure och forferdige huig huuge och begning wij wille haffue opmuredt och opfadt ther paa wortt Slott Frederichsborrig, effthersom thend Skabelonn vduiiger, wij hannom Raadigst

¹⁾ At denne Frederiksborgs ældre Skoles Bygning skulde være solgt 1584, hvilket berettes af P. Bendtsen (Hist. Efterretn. om Frederiksborg Skole. 1822. S. 12.) bliver herved end mere tvivlsomt. (jvf. F. P. J. Dahl histor. Efterretn. om Frederiksborg lærde Skole. 1836. S. 19.) At hiin Skole blev nedlagt, efterat Frederik II. i A. 1586 havde stiftet Sorø Skole, kan der, i Folge Kongens Udtryk i Foundationen for den sidste, ikke være Tvivl om. (I. Dahl. S. 20.) Men ovenanførte Document viser, at Skolehuset har været en Deel af Slottets Bygninger, og beholdt sit Navn indtil Nedbrydelsen.

haffuer offuer andtuordett, Och hand Dñ hafuer lofuet och tillsagt, at wille anuende sinn største flid, at samme Arbeid thed forderligste mugeligt er, vstraffelich och wellforuarendis maa blifue forferdiget och fuldendt. Da hafue wi for sliq hanns Bmag och Arbeid, Saa och for thed throeslab og flithighet skyld, hand haffuer lofuet at wille anvennde paa samme biugning, Naadigst vndt och beuilget, och nu medt dette Wort Obene Bref vnde och beuilge, Att wille gifue hannom ofuer Alt fembtthen thußend Daller, Och efftersom hand arbeider thill, skall hannom gifues pendinge paa hannden. Meden naar samme Arbeid er fuldferdig giort och fuldendt, da skal hannom gifues thed sidste Rest: Saa at thed gandske Summa 15^m Daller skal da blifue hannom forneigitt och affbethalledt: Och skall hand samme Arbeid paa hans eigenn Kost forferdige, Och aff samme Summa pendinge lønne sig sielff hanns Suenne och sold, och sielff forskaffe huis Nedstaff thetthill will fornøden giøris. Vnderthagendis stuffkarrer och hiulffbaarer, dennom skall wor Lensmand thesamme steds forskaffe hannom, saa mange som hannd vdi behouff haffuer, Och effter denne forthingning ere Wi Naadigst med hannom bleffuene foreniget, huoreffter hannd och med samme biugning vnderdanigst skall hafue sig Alt rette. Bedendis och biudendis etc.

Frederichsburgi 2 Maj Anno 1602 ¹⁾.

Fra Begyndelsen af Aaret 1604 habes følgende Accord med Sommermesteren Hans von Anten, hvis Arbeide, da Slottets Kieldere og underste Etage ere hvælvede, formodentligen ikke før i dette Aar er blevet fornødent.

6. Wi Christian etc. Giøre Alle witterligt, att epther som wi haffuer antagitt och bestilledt Dñ Elskelige Hans Von Anten, Sommermand, och giort med hannem saadan en forening

¹⁾ Sjællandske Register. Nr. 14. pag. 367.

och fortingning som eptherfølger, Att hand paa alld den faarrtagen Bøgning paa wortt Slott Frederiksborg skal ophugge og fuldfærdige Sperwerckett, Spirene, Skiellerom, Viesdene, Løffene, Och huiß anden Tømmerwerck thill den gandske Bøgning land behøvis, effter den Skabelon, wii hannem naadigst haffuer ladet offuer andtworde, och derthill selff holde sig Bloet och Tagell (o: Loug) och sitt egett Medskab. Disligeste skall hand holde sig selff, Plidsfold og Saugstererne, thill Kost och Løn paa sin egen omkostning. Och skulle wii were forpliet paa steden, och der som Tømmerwerckett skall thillbuggis, att lade forskaffe hannem huiß Tømmer och Jernwerck, som thill samme Bygning land gioris fornøden och opgaar. For saadan hans Arbejde att fuldkomme och forferdige, er wii bleffuen Naadigst forenitt med hannem om halffemte tusind Daler, huißken for^{re} Summa penning hannem effterhaanden, effter som hans Arbejd tager fremgang, aff Ds Gifselige Brede Mantzou, wor Mand, Naad och Stadtholder paa wortt Slott Kiøbenhaffn, paa wore wegne skal fornøies och betalís, och naar Arbeidet aff hannem er gandske fuldkommet effter denne woris Contracts liudelse, skal for^{re} Hans Bon Anten den sidste Nøst aff for^{re} halffemte tusind Daler fornøies og erleggís. Bedendis och biudendis etc.

Coldingæ 31. Januarii Anno 1816 ¹⁾.

Det næste Actstykke er en Ansættelse for Jacob Hansen som Glarmester ved Frederiksborg. De betydeligste Slotte havde nemlig deres egne faste Haandværksfolk, der for en aarlig Løn, Kost, Høftlædning o. s. v. vare forpligtede til at have Tilsyn med Bedlìgeholdelsen af alle Slottets Bygninger.

7. Wii Christian etc. Giøre alle Witterligtt, att wi haffue antaget och befillit och nu med dette wort obne breff antage

¹⁾ Siæll. Register. Nr. 14. pag. 427.

och bestille nyruerendis Brefuiser Jacob Hansson vdi wor
tjeniste for en Glarmester, och haffuer hand loffuit och thillsagt aff
nye att forfærdige och ellers wid magt och lige at holde huiß win-
duer som paa for^{re} woris Huse och defv vnderliggendis Ladegaarde
fornøden giøris, och sig vdi alle maade vdi samme sin tjeniste
troligen och fliteligen att wille lade befinde. For saadan hans tro
och willig tjeniste haffuer wi Maadigst bewilget att wille lade giffue
hannem Marligen paa sin egen Person, imidlertid han er vdi samme
bestilling, til Pension 20 Dlr., och for en Suend indtill saa lenge
den ny bygning paa for^{re} wort Slot Frederichsborg bliffuer
fuldferdiget, 12 Dlr. Marligen, saa och frii Underholling thill Ol
och Mad, huilcken forst^{re} Pension hannem Marligen af woris Be-
sælingsmand dersammesteds, Den som nu er eller herefter kom-
mendig worden, skall fornøigis och affbetalis. Bedendis och biu-
dendis etc.

Actum Hafniæ 25 Martii Ao. 1606¹⁾.

Denne Ansættelse, i Forening med den hernæst følgende
Contract med Kobbertækkeren, lader os formode at Bygningen,
eller i det mindste en Deel deraf, maa i dette Aar være kommen
under Tag. Bestyrkelse paa denne Formodning giwer ogsaa
den vestre Sideskoi, hvis Gavl har Aarsallet 1606, og som
saaledes viser sig at være den Deel af Slottet, som først er
bleven færdig.

8. Wi Christian etc. Giøre alle witterligt, att Wi
Maadigst haffuer antaget och bestillidt, och nu med dette wort obne
Bref antage och bestille nyruerendis Brefuiser Baldser Berner,
Indwaaner her vdi wor Riissted Riisbenhaffn, for en Kobber-
tæcker, at hand skall tecke Og det ny Hus paa wort Slot
Frederichsborg, och vdi samme Bestilling forholde sig fliteligen

¹⁾ Seæll. Register. Nr. 15. pag. 87. b.

troligen och well, at samme hug maa bliffue med tag paa skidelligen och well forwarit, som det sig ber. Och for saadan hans tjeneste och arbeid haffuer wii Naadigst, efter den fortingning med hannem giort er, beuilget och thillsagt hannem thill Arbejd Løn for huer Skippund Kobber hand tecker och opligger paa samme Hug, were sig paa Tornene, Menderne eller det slette tag, halffierde Rigsdaler, Derforuden skall hand paa sin Egen omkostning samme arbeid forferdige. Thi bede Wii och biude etc.

Actum Hafniæ 5 Maii Anno 1606 ¹⁾.

Skiondt den Accord, vi nu komme til, ikke umiddelbart angaaer selve Slotsbygningen, men tvende Broer paa Veien til Faurholms Ladegaard, optages den dog her, da den gaaer ud paa et af Jørgen von Freiborgs Arbeider, og de omhand-
lede Broer desuden vel kunne have staaet i Forbindelse med Opførelsen af det nye Slot.

9. Wii Christian etc. Giorre Alle witterligt att effter-
som Dñ Giffelige Jørgen von Freiborgh, woris bygmester, sig nu hafuer tilforpligtet, med første leylighed och mueligste flid, paa sin egen omkostningh, paa sig och sine sold, att lade forferdige och aff grunden opmure thuende broer for Faurholms Ladegaard uden for wort Slott Frederichsborgh liggendis, Thi haffue wii theremoed loffuidt och tillsagdt hannem for samme Arbeid og besue-
ringh att skulle giiffuis tho hundred och thiuffue Rigsdaler. Bedendis och biudendis etc.

Hafniæ 18 Octob. 1607²⁾.

Fra næste Aar have vi et mere mærkeligt Document i følgende Contract med Jesper Bogardt om det betydelige og kostbare Steen- og Billedhugger- Arbeide til Slotskirken

¹⁾ Siæll. Register. Nr. 15. pag. 112.

²⁾ Siæll. Register. Nr. 15. pag. 182.

og til det, begge Edelesene forbindende Gallerie med sit Porthuus:

10. Wii Christian etc. Gisrer Alle witterligt, att wii nu Naadigst haffuer forhandlitt och affhingedt med neruerendig breffuifer Jesper Bogardt, Etheenhugger vdi wor Riøstled Helsingøer, att hand med allerførste leylighed med Etheenhugger- och Willedhugger-*Arbeidt*, baade aff haard och bløed stheen, schall med mugeligste Flid och zierligste *Arbeid* ferdig giøre Slotz-kirken paa thett Nye Slott Frederichsborgh, saa well som thett Galerie och Portehuus, wii thesamme stedh wille lade opsette, effter thend Schabeluun hannem ther paa Naadigst offueranttuordett er, och schall hand for^{re} Schabelun paa for^{re} wortt Slott Frederichsborrh lade bliffue thilstede, saa och selff ther aff en richtig Copie hoesz siigh beholde; For saadan hang *Arbeid* och besueringh haffuer wii Naadigst beuillgidt, att wille lade giiffue hannem Nie tusind Daller. Bedendig och biudendis etc.

Haffna 15 Februarii 1608 ¹⁾.

Efter dette have vi hidtil ikke truffet paa noget Actstykke, Frederiksborg Slot angaaende, før 1613. Fra dette Aar findes derimod under 1ste Jull følgende Accord, afsluttet med Jørgen von Friborg:

11. Wii Christian etc. Gisre Alle witterligt att wii Naadigst haffe handlett och forthingett med neruerendis Jørgen Bygmester, att skulle her paa Wortt Slott Friederichsborg aff grundenn opmure det huus, som Wor Befalingsmand hersammestez skall haffue sinn Werelse vdi, med denn gammell grunduoll att opgraffue, och Rielder att giøre langs vnder hugitt, sampt ald andenn *Arbeide*, som Murmester bør att giøre, inden och uderu paa samme Huus, och dett paa sinn egen bekoftningh; huorfor Wi

¹⁾ Stæll. Register. Nr. 15. pag. 202. h.

Naadigst wille lade giffue hannom Fiorttenn Hundrede Mirdaller. Vdi Ligemaade haffue wi och Naadigst forthingett med for^{ne} Jørgenn Bygmester, att hand och skall opbygge denn Gang som gaar fraa Slottett thuertt offuer Graffuenn, Saa och dett Portthuuf, som skall verre ved enden aff Samme gang, Saa well som och graffuene omkring Slottett, att om mure med huggen steenn och fuldferdige, alt huif derpaa forneden gioris, efftersom dett er begynnitt, saawitt murmester Arbeide kannd verre, och haffue Naadigst derfor beuilgett att wille lade giffue hannem otte hundrede Mirdaller¹⁾. Dilligiste haffuer Wi och Naadigst beuilgett att wille lade giff hannem ett hundrede och threduge Daller, for att hannd skall afbryde portenn och murenn imellem dett ny Byst Huuf och Brterhaffuen, och denn igienn opmure, fraa Endenn aff murenn ved Brterhaffuenn och op thill for^{ne} dett ny huuf. Sammeledis skall hannd och vnnder samme forthingning opmure ett stycke mur, fraa denn mur som nu er omkring Brterhaffuenn och nedenn thill Wachtuift, Siden derfraa thuertt offr thill Diurhaffuer Plankenn²⁾, med een portt och eet Wachtuuf, efftersom dett hannom er angiffuenn och befalett. Thi bede Wi och biude etc.

Frederiksborg thenn 1 Julii Anno 1316³⁾.

Det i denne Accord omtalte „Huus hvori Befalingsmanden skulde have sine Børelser“ er den i mellemste Slotsgaard liggende vestre Bygning; „Gangen der gaaer fra Slottet tvert over Graven“ er den nu saakaldte Løngang, og „det Porthuus ved Enden af samme Gang“ det saakaldte Audientshuus. De forskellige Mure med Port og Vagthuus, som

¹⁾ Hvis Betalingen for det her betingede Muurarbeide maaskee forholdsvis kunde synes at være temmelig lav: saa maa dog erindres, at her itkun er Tale om ArbeidsLøn, og at Slotsgravens Ommuring kun strakte sig til de to Sider af Slottet.

²⁾ Plank 3: Plankværk, Indhegning ved Planter eller Stakit.

³⁾ Siællandske Register Nr. 16, pag. 17.

her siges at skulle opføres, lade sig vist nok neppe med nogen Bestemthed paavise. At det Vysthus, der ifølge den første Accord med Jørgen von Friborg blev bygget 1599, endnu har været til 1613, have vi Beviis for i dette Document.

Længer hen i samme Aar, 14de September, finde vi en Contract med Maleren Poul Romler angaaende Slotskirken's Decorering, hvorefter man tør slutte, at den nu omtrent maa have været færdig fra Willedhuggeren, Jesper Begards Haand:

12. Wi Christian etc. Givre alle witterligt att wi med nerwerendis Dñ Ellselige Pouell Romeler, wor Maler, Naadigst haffuer forhandlett, att hannd med guld och anndenn Farffue schall staffere och forferdige Huellingenn vdi Kirckenn her paa wor Slott Frederichsborg, effter denn bue och Krydz, som allerede giortt och forferdiget er; og for saadann Arbeide paa for^{ne} huelling (som ere Ser Krydz eller bue, huilche hannd paa sinn egenn omkostning med sine egne folt, guld och farffue ned ihill de Steennpiller, som huellingenn er sluted paa, schall staffere som forskreff^t staar) haffue wi Naadigst beuilgett att wille lade giffue hannom 2040 Rigsdaller (som er 340 Rix Dlr. for huer Bue) paa wortt Rennte Kammer vdi vor Kiobsted Kiøbenhaffn. Och effter som Arbeidett gannger for sig, schall hannom efter handen giffuis pendinng, Wenn nar samme Arbeide er fulferdig giort, schal hannom giffuis denn sieste Rest, och derforuden offuer Allt enn Silcke OGresKledning. Huoreffter wore Mentemestere, de som nu ere, eller her effter kommendis worden, kunde wide att rette och forholde sig.

Actum Frederichsborg thennd 14 Septembris 1613 ¹⁾.

I de hidtil meddeelte Kongebreve, indeholdende Bygnings-Recorder, vil man finde samtlige Frederiksborg Slots betyde-

¹⁾ Seell. Register. Nr. 16. pag. 37.

ligere Bygninger omtalte, med Undtagelse af Cancelliet, eller den i mellemste Slotsgaard værende østre Bygning; men ogsaa om Opførelsen af denne foresindes følgende Aftenskyfte:

13. Wi Christian etc. Giøre alle witterliggt, att Wi Naadigst hassue handlett och forthingitt med neruerendis Jørgenn Bygmester, at schulle her paa Wortt Slott Frederichsborg aff grundenn cpmure det huus, som Wi wille hassue forordnitt thill Wort Cantzeli, med Kielderenn att giøre langs vnder husit, samptt och alld andenn arbeit, som enn Murmester her att giøre, indenn och vdenn paa Samme huus, och thet paa Sinn egenn omkostning. Hvorfor Wi Naadigst wille lade giffue hannem Elffue hundrede Rix-Daller. Thi bede Wi och biude etc.

Datum Frederichsborg thenn 22 Junii Anno 1614¹⁾.

Det næste Document, der efter Tidsfølgen bliver at meddele, er en Accord med en ny Steen- og Billedhugger, Hans von Steenwinkel, om Carroussel-Porten paa Frederiksborg, saaledes lydende:

14. Wi Christian etc. Giøre alle witterliggt, att Wi Naadigst hassuer handlett och forthingett med neruerenddis Hans Stenwinkel att schulle hugge og forferdige enn Portt af Steen, her for Wortt Slott Frederichsborg, at rende igiennem thill Rings, paa hanns egenn Omkaastningh, effter hans offuergissne affritz, Hvorfor Wi Naadigst wille lade giffue hanom ett thufind Rixdaller, Och wille Wi herforudenn naar Samme Portt skall opsettis, forskaffe hannom huis Jernn Werck der thill kund giøris fornøden, denn med att befestige, och Murmestere som Samme Werck land opsette, Och schall hannom werre tilladt vdi Smiddenn her paa Wort Slott, sine Jernn att lade scherpe.

Frederichsborg 27de Junii 1614²⁾.

¹⁾ Siæll. Register. Nr. 16. pag. 65.

²⁾ Siæll. Register. Nr. 16. pag. 66 b.

Et Aar tidligere, i Mai 1616, finde vi følgende Ansættelse og Betaling for Snekermesteren Hans Barchmand. At der imidlertid længe før denne Tid, som man ogsaa kan slutte sig til, har været begyndt paa Snekker-Arbejdet, tilkiender ogsaa Kongens Bestilling, da man deraf seer, at Mesterens Ansættelse skulde regnes fra 14de April 1611, eller fem Aar tidligere:

15. *Wii Christian etc.* Gøre alle witterligt, at effter som wii haffuer antaget och bestillet Denne breffwijer Hans Barchmand at skulle werre Snekker her paa wort Slot Frederichsborg, at gøre huiis Snekker Arbeid her foresalder, och wii ellers hannom Naadigst lade befale, Och for Saadant hans Arbeid og Tieneste haffwer wii Naadigst bewillget at wille lade giffwe hannom Arkligen till pension. Fyr getiuffwe Mirdaller, huer maaned till kostpenge paa sig selff och en Dreng Otte Mirdaller, och en sedwankig Hoffledning. Sammeledis haffwer wii bewilget, at saa lenge hand forarbeider Muschatenn-tre och Ebenholz at hand daa maa bekomme huer Dag paa huer Swend som med hannem arbeider fire schillinge Danskt, huorfor hand schall werre forpligt, emidler tiid hand saadant Arbeid forhaffuer, at forschaffe sig selff (og) sine Swenne frii Snekker Medschab och Thoy. Huilcken for^{re} Mars Pension, Kostpenninge och Hoffledning, och Dagspendinge paa sine Swenne, hannom aff Leennsmanden herpaa slotted schall giffwes och forneigis, Och schall for^{re} hans bestilling begynde och angaa fraa denn Tiortende Aprilis der mand schreff Anno 1611 och endis till denn 14 Aprilis Anno 1612, Och sidenn Arkligen saaledis foresolgis saa lenge hand haffwer werrit och endnu bliffwer vdi samme woris tiensste. Bedendis og biudendis etc.

Frederichsborg denn 8 Maii 1616.

¹⁾ Seell. Register. Nr. 16. pag. 195.

Med evennævnte Hans von Steenwinkel Hayes der endnu en Contract af 1618 om nogen Forandring og Reparation ved det forhen omtalte Gallerie, der forbinder Slottets to Sidesfloie, og med hvis første Opførelse Kongen ikke maa have været tilfreds:

16. Wii Christian etc. Giorre alle witterligt, at efftersom Wii Naadigst haffuer ladet fortinge med Hans Steenwindell, vor steenhugger, forst at hand den Gallerie offuer porten paa Wort slott Frederichsborg ind til Plaze(n) at schal nederbryde och den renovere och igien opsette, och med ny Lister, architrass och andenn behoringh forbedre og till fulde ferdiggjorre, Sammedis schal hand och hugge och forferdige die buer och piller, som kommer vnder samme Gallerie, med ald sin tilbehoringh, effter den Affridtz derpaa giort er, och hannem er tilstillet, dißligeste schal hand ind till Plazen en ny port med Steenhuggerwerck effter forre Affrigiß Wdwißningh giorre och fuldferdige, Och samme arbeidt med yderst flid paa sin egen bekostningh forferdige, efftersom hand wil answarre. Huorforre Wii hannem Naadigst haffuer loffuet och tillsagt, at wille lade giffue threy hunder Daler. som hannem effter haanden, som arbeidet ganger for sig, schal giffuis och fornøyes etc.

Cronneborg 2 Febr. Anno 1619 ¹⁾.

Endelligen wille vi tilsidst endnu meddele et Aftstykke, nemlig Contracten angaaende Spiret paa det store Porttaarn over Indgangen til den mellemste Slotsgaard:

17. Wii Christian etc. Giorre Alle witterligt, at efftersom Wii Naadigst haffuer fortinget med Meruerendis Worig Bründmester, Mester Hans Heymand, om it torn och spiir at opsette paa det ny muret Torn offuer porten der paa Wort

¹⁾ Siall. Register. Nr. 16. pag. 382.

Slott Frederichsborgh, som hand gang och aldiellig paa sin egen bekostningh med Suenne och folck baade till Kost och Lon, saa och Medschab schal tillhugge, forserdige och opsette, och nu strax dermed begynde, effter same murret torns storrellige, brede och Proportion, aff denne Scabelon hannem derpaa giffuet och tillstillet er, intet derpaa forandret vden alenigste, at der icke schal were guffl (Gulff) paa for^{re} Torn, som paa Scabelonen er, menß der forordniß efftersom Wii hannem Naadigst befallet haffuer. Same Toren schall icke heller kaarguiß med tömmer forbindiß, formedellst den Skorsteen, mitt igennem det schal opforiß, menß dogh will haffuiß i acht at hand det ellerß tillgauffns och som fornøden er, forbinder. For huilcket arbeid gandsche och aldiellig paa sin egen Omkostningh som forschreffuit staar, saa wiit Tømmer-Werckett vedkommer och en Tømmermand det wedbør och land giørre, at forserdige och vdi Perfection føre, haffuer Wii Naadigst beuilget at wille giffue hannem et thusind Daler Courrant, som hand effter haanden schal forschaffiß efftersom same arbeid ganger for sigh saa well som oc saa paa stedet schaffe lade huiß Materialia aff Tømmer och Trewerck eller och andet der till will fornøden giørriß etc.

Actum Frederichsborgh 16 Martii Anno 1620 ¹⁾

At sammenholde de ovenfor aftrykte Udstykker med de Efterretninger, Christian den 4des Dagbøger og egenhændige Breve afgive, og saaledes at samle Alt hvad der henhører til og kan oplyse Frederiksborg Slots Bygningshistorie, maa være forbeholdt en følgende Tid; da Meddelelsen ikke er uden Haab om, at fortsatte Eftersegelser ville forøge de allerede vundne speciellere Materialier og Oplysninger med end flere. Denne

¹⁾ Stæll. Register. Nr. 17. pag. 18 b.

Gang ville vi endnu kun henlede Opmærksomheden paa de her bekiendtgjorte Documenters Indhold, for saa vidt som dette kan give en større Biskhed, end man hidtil havde, om to Hovedpunkter i Slottets Bygningshistorie; nemlig Tiden for dets Opførelse, og hvorvidt der gives nogen enkelt Kunstner, som man kunde tillægge Navn af Slottets Architect.

Det første af disse Spørgsmaal, naar Frederiksborg er bygget? maa nu, ved de meddelte Contracter, der vise os baade Arbeidets Begyndelse og Opførelsen af alle til Slottet hørende Architect, anses for at være fyldestgørende besvaret. Frederiksborg Slots Bygning er begyndt 1602, og kan ikke siges at være aldeles fuldført før 1620, eller lidt senere. Saaledes har det hele Bygningsværk medtaget en Tid af henved 20 Aar. — Det andet Spørgsmaal, hvor der egentlig har været Slottets Bygmester? kan af de meddelte originale Documenter ikke ligesaa bestemt afgøres; men disse ville i det mindste bringe os til at forlade de urigtige Spor, der hidtil have været fulgte ved dette Spørgsmaals Besvarelse. Man har nemlig sædvanligen tænkt sig en eller anden enkelt Kunstner eller Architect, som den, der har lagt Planen til Slottet, udarbejdet Tegningerne dertil, indkøbt Materialier, antaget Haandværkerne, tildeelt Enhver sit Arbejde og sin Løn; kort sagt, man har, ganske efter vor Tids Skik og Forhold, tænkt sig en Bygmester, som har anordnet, ledet og forestaaet det hele Værk, saavel i artistisk som oeconomic Henseende, og i det man har bestræbt sig for at finde denne Mand, have Meningerne, som bekiendt, deelt sig imellem Jørgen von Friborg, Inigo Jones og Hans von Steenwinkel.

Den første Hypothese, som ogsaa flere ældre Beretninger have fulgt ¹⁾, har hidindtil ikke havt andet at støtte sig til, end

¹⁾ Marmora danica. II. 305. Schlegel Gesch. Christian des Bierien. I. 333. Thurah den danske Vitruvius. I. 6.

Epitaphiet i Slangerup Kirke¹⁾, hvor Jørgen von Friborg benævnes „Bygningsmester paa dette Herrens Tempel“ og „paa Frederiksborg Slot“. Da hertil endnu kom, at man, foranlediget ved et af J. Friborg hugget Crucifix i bemeldte Kirke, antog ham for Steenhugger, skøndt han af Profession var Murer, og paa denne Maade bedømte hans Duelighed efter et middelmaadigt Dilettant-Arbejde: saa har Gravskriftens Udsagn i senere Tid ei alene ingen Tilltro fundet, men er endog blevet betragtet som et forsængeligt Præler²⁾. Feilen ligger imidlertid i den Fordring, der er gjort til Ordet Bygningsmester eller Bygmester, i det man nemlig har villet tillægge det samme Betydning dengang som nu; og saaledes derved forstaaet den Architect, hvem saavel Slottets Plan som dennes Udførelse skyldes, i Stedet for at erindre, at Datidens Bygmester og vort Muurmester som oftest næsten ere synonyme.

Jørgen von Friborg maa folgeligen vel aldeles frikendes for en saadan Anklage; thi de ser af Kongen med ham afsluttede Accorder, som ovenfor ere meddeelte, bevise uimodsigeligen, at han har været den Muurmester, eller som det da kaldtes Bygningsmester, der har opført alle Frederiksborg Slots betydeligere Bygninger, og derfor ogsaa har havt fuldkommen Ret til den Benævnelse, han i sin Gravskrift har faaet.

¹⁾ Marm. danica. anf. St. Rasbech Frederiksborg Slots Beskrivelse. S. 51.

²⁾ Saaledes siger J. P. Rasbech i sin Frederiksborg Slots Beskrivelse (Kbh. 1832. S. 51), at „ikkun aldeles Ukyndige have kunnet falde paa at indrømme den Steenhugger Jørgen von Friborg, som Aar 1588 var med ved Gienopførelsen af Kirken i Slangerup, og siden havde endel Arbejde paa Frederiksborg, saa stor en Andeel i bemeldte Bygning, som han derfor synes at ville tillægge sig selv“; nemlig fordi det i Gravskriften, hvor han, efter den Tids hyppige Skik, indføres som talende, hedder: „Paa Frederiksborg Slot jeg og var Bygningsmester.“

Ikke bestomindre maae vi paa den anden Side tilstaae, at det saavel ved disse, som ved de med de øvrige Kunstnere og Haandværksmestere særskilt indgaaede Contracter bliver aabensbart, at man ikke, efter nærværende Talebrug, tør kalde Friborg Slottets Architect; i hvor dygtig en Mand han end, baade efter hans Arbejde og efter den Tilfredshed og Indest, han synes at have vundet hos Christian den 4de, at domme¹⁾, maa antages at have været.

Med Hensyn til den næste Mening, der vil tillægge Engländeren Inigo Jones Wren for denne Bygning, da er dens Urigtighed af Forfatteren til den lærde Afhandling om Frederiksborg i 1ste Bind af Dansk Ugeskrift (1832. S. 82 fg.) tilstrækkeligen beviist. Vi ville kun tilføie, at der blandt en Mængde til denne Periode henhørende Archiv-Documents heller ikke er forefundet det Mindste, der i fierneste Henseende kunde give Anledning til en saadan Tanke.

Det tredje Antagende, at Hans von Steenwinkelskulde have været Slottets Bygmester — en Formodning, samme Forfatter dengang af Mangel paa autentiske Documents maatte lade være uafgiort — maa ligeledes opgives; da det ved flere, hidtil overseete Gfterretninger nu er blevet mueligt at skjelne imellem de to Personer, af Navnet Hans von Steenwinkel, der saa ofte deels ere forvekslede med hinanden, deels betragtede som een og samme Person; og derved tillige at

¹⁾ Som Beviis herpaa findes (Siæll. Register), at Jørgen Friborg d. 17. Dec. 1600 fik Brev paa „her epter att vere quitt, fri och forschonet for Kongelig och borgerlig och Bys tyngde och beswering.“ Ligeledes at han d. 28. Apr. 1604 fik Brev paa „Kirkens Anpart i Kornthienden vdi Slangerup Sogen hans Lifstid att beholde“, mod aarligen at give „till Slangerup Kircke Otte pund Rug och thi pund Biug“. 3 Siæll. Tegneser findes under 17. Julii 1607 en Ordre til Søren Ingmann, Tolber i Kjøbenhavn, om „Jørgen von Friborg, Bygmester paa Friborg, tho Lester Rostoder Will siifestri att skulle lade følge“.

godtgjøre, at den Gne af dem allerede har været død, den Anden endnu for ung (ifke engang 15 Aar gammel), da Frederiksborg Slots Bygning begyndtes.

Den ældre Hans von Steenwinkell nemlig, der byggede Uranienborg for Tycho Brahe 1576—1580, var i kongelig Tjeneste fra 1583, byggede Slangerup Kirke 1588, og fra 1592 forestod som Bygmester Arbejderne paa Fæstningerne Aggershuus, Warbiere, Bahuus og Halmstad, døde den 10de Mai 1601, som følgende Gravskrift i Halmstad Kirke viser:

„Her ligger begravnen salig Mester *Hans Steenwinkell*, fyld i Andorpen, som var Kl. Maj. och Rigens Bygmester udi 18 ahr, oc imedlertid forestod Bygningen paa Befestningerne i Norrige och Dannemarch, hwilken oc efter K. Christian den IV. angifvelse i Hans Majt^e egen nerverelse det ny Ausser (*Ausser*) i Bleginge (d. e. Christianopol) funderet, oc hafver deslikes denne Kongl. Befestning Halmsted fornyet, til hvis grund han den förste sten lagde den 2 Junii 1598, oc siden den 10 Maii 1601 saligen hensommet.” (Richardsons Hallands Beskrivelse. p. 174.)

Den yngre Hans von Steenwinkell derimod, som efter al Rimelighed er en Søn af den forrige, og som förste Gang nævnes som den Steens og Billedhugger, der har forfærdiget Carroussel-Porten paa Frederiksborg 1614, blev efter nedenslaaende over ham i Nicolai Kirke i Kiøbenhavn satte Epitaphium först födt St. Hans Dag 1587:

„Dette Epitaphium hafver Erlig oc Gudfræctige Qvinde, Trine Wilsom Hybers Daatter, S. Hans von Steenwinkells efterleverste med hendis fiere Boren ladet betofte, hendis Salig Husbonde Erlig oc Welbornemme oc Kunstrige Hans von Stenwinkell, forrige Kongl. Mayst. General Architect oc Bygmester, til Wre, oc Kirken til Zirat, som her i Staden er Barneföb Anno 1587 St. Hans Dag, oc Saligen i Herren

hensofved Anno 1639 den 6 Augusti. Gud giffve hannem en glædelig Opstandelse." ¹⁾

I Forbindelse med dette sidste Antagende maa derfor ogsaa den af Thurah, ved hans Utringer i danske Vitruvius T. II. Side 6 i Noten, vakte Formodning om en hollandsk Bygmester afvises; thi den af ham omtalte „gamle hollandske Architectur-Bog“, hvis Forfatter han ikke mere erindrede, er uden Tvivl Dancerts *Architectura moderna*. Amsterdam 1632. fol., hvor man Tab. XLII rigtignok finder en Tegning af det Gallerie, der i den inderste Slotsgaard er opført imellem og paa begge Sider af de tvende Trappetaarne, foran Hovedfloien; men hvor tillige, hvilket Thurah maa have overseet, paa det efterfølgende Blad, Pag. 25, i en kort Beskrivelse af samme „Galderije des Konings van Denemerchen tot *Frederichsburch*“, Mesteren for dette enkelte Arbejde, der, som vi vide, først fuldenbtes 1621 ²⁾, er navngivet at have været Hans von Steenwinkel ³⁾.

Naar vi nu altsaa maae forlade de ovenfor anførte ældre Formodninger, som beviisligen urigtige, var der intet andet tilovers, end at forsøge en ny Hypothese, i Fald det vilde lykkes at finde en samtidig Architect, som man med noget Skin af Rime- lighed kunde sætte i Stedet for de ovennævnte. Men dersom ikke desuden alle andre Lidsforhold vilde gøre dette høist vanskeligt eller umuligt: saa lægge allerede de meddelte Aftistykker for Dagen, at al videre Sagen uden Tvivl vil være unyttig. Det er siens- synligt, at Kong Christian den Fjerde, ved personlig

¹⁾ *Resenii Inscriptiones Hafn.* p. 150.

²⁾ Christian den 4des Skriv-Calendar for 1621.

³⁾ Denne Antegnelse er imidlertid vist nok ikke ganske rigtig, da Chri- stian d. 4de paa ovenanførte Sted nævner Lorenz (von Steenwinkel) som den, der har forfærdiget og opsat bemeldte Gallerie; men selv hos os ere disse to Brødre forvekslede med hinanden, f. Ex. ved Byg- ningen af Borsen og Capellet i Roeskilde.

at afslutte Contracter med de forskjellige Haaubværksmænd, ved selv at sørge for Materialier, selv at anordne og aftale med sine Mestere („befale“, „angive“, som det hedder i Brevene) hvorledes Alt skulde være, og, ved de vigtigere Arbejder, at levere dem de fornødne Tegninger og Modeller („Affris“, „Skabelon“), har taget en saa betydelig og umiddelbar Deel i Slottets Opførelse, at al Tanke om en anden, Udførelsen af dette Bygningsværk forestaaende Architect ganske maa bortfalde. Dette vil man ogsaa, efter nøiere Betragtning af de ovenfor oplyste Omstændigheder, finde overeensstemmende med det bekendte, maaskee ikke altid rigtigt forstaaede Sted i Joh. Ad. Bergs Beskrivelse¹⁾, hvor Kongen siges selv at have angivet „die Ordnung des Hauses“.

Herved maae vi for denne gang blive staaende; thi Besvarelsen af det næste Spørgsmaal: hvor vidt Kongens Andeel i den hele Bygningsplan, eller sammes enkelte Partier har strakt sig? (om, og hvorvidt han f. Ex. har haft Deel i Udarbejdelsen af de leverede Bygnings-Tegninger) tillige med Oplysningen af flere specielle Omstændigheder ved Slotsbygningen, og af de paa samme anvendte Omkostninger, m. m. bør, som ovenfor er bemærket, helst udsættes, indtil de Kilder, hvor noget Bidrag til saadanne Oplysninger endnu tør ventes, fuldstændigen ere undersøgte.

1) „Wie dann Ihre Königl. Mayestät selbst die Ordnung des Hauses dem Baumeister und dessen Mitarbeitern gegeben, dasselbige darnach zu verfertigen, und vollends in Werk zu führen.“ Fol. C. I. b. (Vsf. de Hittinger, som forekomme herom i Dansk Ugeskrift. 1ste Bd. 1832. S. 166.)